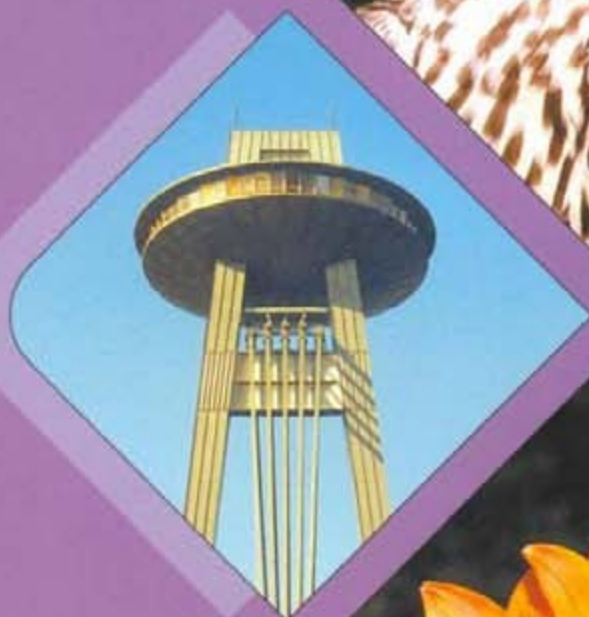
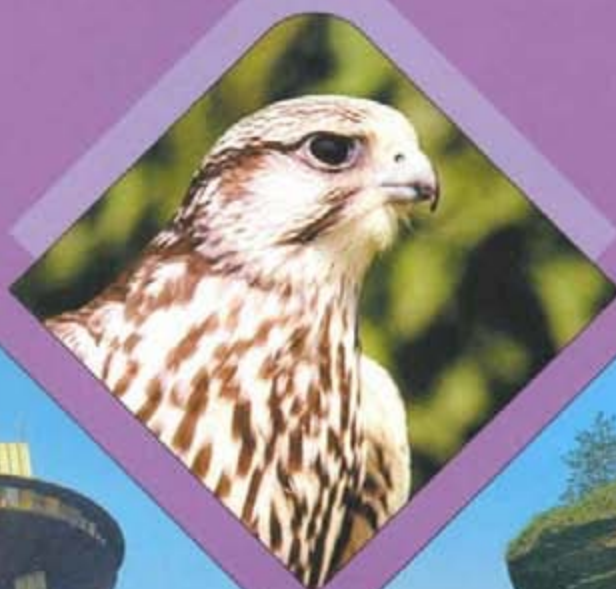

**MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

**SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 2002**

*Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky*

**SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 2002**

*Slovenská agentúra
životného prostredia*

Každý je pri vykonávaní činnosti, ktorou môže ohroziť, poškodiť alebo zničiť rastliny alebo živočíchy, alebo ich biotopy, postupovať tak, aby nedochádzalo k ich zbytočnému úhynu alebo k poškodzovaniu a ničeniu.

*§ 4 ods. 1 zákona č. 543/2002 Z.z.
o ochrane prírody a krajiny*

● RASTLINSTVO A ŽIVOČÍŠTVO

Realizácia Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku

Národná stratégia ochrany biologickej diverzity na Slovensku bola spracovaná v súlade s Dohovorom o biologickej diverzite (Rio de Janeiro, 1992) a je základným dokumentom ochrany prírody (schválená uznesením vlády SR č. 231/1997, ktorú následne odsúhlasila Národná rada SR v júni 1997). Plnenie Národnej stratégie je realizované **Akčným plánom pre implementáciu Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku pre roky 1998 - 2010** (uznesenie vlády SR č. 515/1998 zo dňa 4. 8. 1998). V roku 2002 sa realizovalo:

- Mapovanie a odstraňovanie invázných druhov rastlín a živočíchov.
- Revitalizácia NPR Čičovské mŕtve rameno - odstraňovanie invázných druhov rastlín a tvorba trávnej vegetácie v ochrannom pásme.
- Inštalácia hrebeňových zábran na 22 kV elektrovedy pre minimalizáciu ohrozenia vtákov usmrtením elektrickým prúdom - pokračovanie v projekte.
- Plnenie Bonnskej konvencie a smernice o vtácoch.
- Programy starostlivosti - plnenie Ramsarskej konvencie podľa návrhu vyhlášky k novému zákonu o ochrane prírody a krajiny.
- Vypracovanie národných Akčných plánov veľkých šeliem.
- Praktická ochrana netopierov v systéme Dubnických baní.
- Kontrola a stráženie hniezd dravcov.
- Získanie a spracovanie podkladov o biotopoch a o druhoch s cieľom tvorby sústavy NATURA 2000.
- Školenie pre veterinárov k označovaniu a manipulácii s exemplármi CITES.
- Programy starostlivosti pre 10 pilotných území pre NATURA 2000 (podľa návrhu vyhlášky k novému zákonu o ochrane prírody a krajiny).
- Monitoring svišťa vrchovského a medveďa hnedého.
- Zosúladenie záujmov športovo-rekreačného využitia CHÚ v NP Malá Fatra.
- Vydanie publikácií a informačných materiálov.
- Národná správa o plnení Ramsarskej konvencie - reprezentačná publikácia s mapovými prílohami.
- Realizácia opatrení vyplývajúcich z udelenia Európskeho diplomu.
- Monitoring diverzity horských lesov severnej Oravy a vypracovanie návrhu na BR Babia hora.
- Plnenie Memoranda o zjednotení pri ochrane dropa v strednej Európe - pokračovanie trilaterálneho projektu.
- Rekonštrukcia a vybavenie informačných stredísk.

Rastlinstvo

◆ Ohrozenosť voľne rastúcich rastlín

Poznanie stavu ohrozenosti voľne rastúcich rastlín vychádza zo štúdie: Marhold K. & Hindák F. (eds.), 1998: **Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska** (Checklist of non-vascular and vascular plants of Slovakia. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 687 pp.).

Tabuľka 54. Stav poznania ohrozenosti taxónov rastlín v roku 2002

Skupina	Celkový počet taxónov		Ohrozené (kat. IUCN)						Ed
	Svet (globálny odhad)	Slovensko	EX	CR	EN	VU	LR	DD	
Sinice a riasy	50 000	3 008	-	7	80	196	-	-	-
Nižšie huby	80 000	1 295	-	-	-	-	-	-	-
Vyššie huby	20 000	2 469	5	7	39	49	87	90	-
Lišajníky	20 000	1 508	88	140	48	169	114	14	-
Machorasty	20 000	909	26	95	104	112	84	74	2
Vyššie rastliny	250 000	3 352	77	266	320	430	285	50	220

Zdroj: BÚ SAV

Vysvetlivky: Ed - endemické druhy

Kategórie ohrozenosti IUCN:

EX - vyhynuté

CR - kriticky ohrozené

EN - ohrozené

VU - zraniteľné

DD - údajovo nedostatočné

LR - menej ohrozené

Základnou príčinou ohrozenia rastlín je predovšetkým deštrukcia stanovišť. Najviac kriticky ohrozených druhov flóry SR pochádza z biotopov globálne ohrozených v celej strednej Európe. Najohrozenejšími biotopmi na Slovensku sú: vnútrozemské slaniská a slané lúky, karpatské travertínové slaniská, vnútrozemské panónske pieskové duny, alpinske a subalpínske travinno-bylinné porasty, alpinske snehové výležiská, suchomilné travinno-bylinné a krovinové porasty na vápencoch s výskytom druhov z čeľade *Orchidaceae*, aktívne vrchoviská, prechodné rašeliniská a trasoviská, vápnité slatiny s maricou pílkatou a druhmi zväzu *Caricoin davalliahae*, slatiny s vysokým obsahom báz, penovcové prameniská.

Tabuľka 55. Porovnanie ohrozenosti* vyšších rastlín vo vybraných štátoch (%)

	SR	RAKÚSKO	MAĎARSKO	POLSKO	ČR
Vyššie rastliny	26,9	39,2	19,8	12,1	43,3

*Medzi „ohrozené“ taxóny tu patria druhy zaradené do kategórií: CR, EN, VU podľa IUCN

Zdroj: OECD

Regionálne červené zoznamy sú významným zdrojom informácií a spresňujú znalosti o ohrození rastlinných taxónov z celonárodného hľadiska. V roku 2001 bol vypracovaný komplexný Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska, (In: Ochrana prírody č. 20). V roku 2002 nebol spracovaný žiadny nový regionálny červený zoznam.

◆ Druhovú ochranu rastlín

Druhovú ochranu rastlín je upravená vyhláškou MŽP SR č. 93/1999 Z. z. o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín. Počet štátom chránených taxónov bol 779 taxónov (z toho cievnaté rastliny - 642, machorasty - 25, vyššie huby - 52 (nižšie huby nemajú druhovú ochranu), lišajníky - 20, riasy - 5).

Základným kritériom ochrany rastlinných druhov je okrem ohrozenosti ich zaradenie v zoznamoch príslušných medzinárodných dohovorov a environmentálnom práve EÚ.

Tabuľka 56. Voľne rastúce taxóny rastlín na Slovensku chránené medzinárodnými dohovormi a legislatívou EÚ (2002)

	Sinice a riasy	Huby	Lišajníky	Machorasty	Vyššie rastliny
V prílohe II Smernice o biotopoch	-	-	-	9	328
V prílohe IV Smernice o biotopoch	-	-	-	-	530
V prílohe I a II CITES	-	-	-	-	110
V prílohe I Bernskej konvencie	-	-	-	8	34

Zdroj: ŠOP SR

Príloha II smernice o biotopoch - príloha II Smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prírodných biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín, zahŕňajúca druhy živočíchov a rastlín významných z hľadiska Spoločenstva, ktorých ochrana si vyžaduje vyhlásenie osobitných území ochrany;

Príloha IV smernice o biotopoch - príloha IV Smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prírodných biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín, zahŕňajúca druhy živočíchov a rastlín, významné z hľadiska Spoločenstva, ktoré si vyžadujú prísnu ochranu;

Príloha I a II CITES - taxóny ohrozené nadmernou exploataciou pri medzinárodnom obchode, zaradené v prílohách I a II Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Washingtonská konvencia, CITES), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode;

Príloha I Bernskej konvencie - prísne chránené druhy rastlín zaradené v prílohe I Dohovoru o ochrane voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť, ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

Tabuľka 57. V roku 2002 boli spracované a realizované programy záchranu pre nasledovné druhy vyšších rastlín (VR)

Programy záchranu	Druhy VR
Spracované v roku 2002	<i>Lycopodiella inundata</i> , <i>Scheuchzeria palustris</i> , <i>Drosera anglica</i> , <i>Ophrys holubyana</i> , <i>Orchis coriophora</i> , <i>Rhynchospora alba</i>
Realizované v roku 2002	<i>Spiranthes spiralis</i> , <i>Liparis loeselii</i> , <i>Herminium monorchis</i> , <i>Peucedanum arenarium</i> , <i>Artemisia austriaca</i> , <i>Groenlandia densa</i> , <i>Lathyrus transsilvanicus</i> , <i>Ferula sadleriana</i> , <i>Onosma tornense</i> , <i>Astragalus asper</i> , <i>Fritillaria meleagris</i> , <i>Alkana tinctoria</i> , <i>Colchicum arenarium</i> , <i>Dactylorhiza ochroleuca</i>

Zdroj: ŠOP SR

V rámci starostlivosti o genofond pracovníci odborných organizácií ochrany prírody a krajiny uskutočňujú transfery ohrozených druhov na náhradné lokality, reintrodukcie a reštitúcie ohrozených druhov.

Tabuľka 58. Prehľad uskutočnených transferov, reintrodukcii a reštitúcií ohrozených druhov rastlín v roku 2002

Ohrozený druh rastliny	počet jedincov		
	transfery	reintrodukcie	reštitúcie
bulblatka obyčajná (<i>Utricularia vulgaris</i>)	100 ks	-	-
rumenica turnianska (<i>Onosma tornensis</i>)	výsev diaspór	-	-
alkana farbiarska (<i>Alkana tinctoria</i>)	výsev diaspór	-	-
ferula Sadlerova (<i>Ferula sadleriana</i>)	20 ks	-	-
myrikovka nemecká (<i>Myricaria germanica</i>)	150 ks	-	-
korunkovka strakatá (<i>Fritillaria meleagris</i>)	10 ks	-	-

Zdroj: ŠOP SR

Aktuálnou problematikou ohrozujúcou druhovú diverzitu vegetácie sa za posledné roky stávajú **invázne druhy** - nepôvodné druhy rastlín, ktoré sa šíria nekontrolovateľne a vytláčajú taxóny domáce. Mapovanie invázných druhov na území Slovenska bolo doteraz uskutočnené v 238 chránených územiach a zaevidovaných bolo približne 175 nepôvodných druhov rastlín, z ktorých sa v súčasnosti invázne správa približne 20 druhov. **Najrozšírenejšími** inváznymi druhmi rastlín u nás sú *Fallopia japonica*, *Helianthus tuberosus*, *Heracleum mantegazzianum*, *Impatiens parviflora*, *Solidago canadensis*, *Fallopia sachalinensis*, *Impatiens glandulifera*, *Solidago gigantea*, *Aster novi-belgii*, *Aster lanceolatus*, *Robinia pseudoacacia*.

Živočíšstvo

◆ Ohrozenosť voľne žijúcich živočíchov

Prehľad stavu ohrozenosti jednotlivých taxónov Slovenska vychádza z kategorizácie podľa existujúcich červených zoznamov: stav ohrozenosti jednotlivých taxónov **bezstavovcov** podľa JEDLIČKA (ed.) 1995, **obojživelníkov a plazov** podľa URBAN et al. 1998, **vtákov** podľa KRIŠTÍN et al. 1998 a **cicavcov** podľa STOLLMANN et al. 1997.

Tabuľka 59. Stav poznania ohrozenosti taxónov bezstavovcov v roku 2002

Taxóny Skupina	Počet taxónov		Ohrozené kategórie IUCN							Ohroz. spolu	Ohroz. %
	Svet	SR	EX	CR	EN	VU	LR	DD	NE		
Mäkkýše	128 000	346	4	10	26	14	10	4	-	68	19,7
Pavúky	30 000	934	16	73	90	101	97	46	-	424	45,4
Efeméry	2 000	132	-	8	17	16	-	-	-	41	31,1
Vážky	5 667	75	4	-	14	11	13	5	-	47	62,7
Rovnokrídlovce	15 000	118	-	-	5	4	5	19	-	33	28,0
Bzdochy	30 000	801	-	14	7	6	4	-	-	31	3,9
Chrobáky	350 000	6 498	2	15	128	500	81	2	-	728	11,2
Blanokrídlovce	250 000	5 779	-	23	59	203	16	-	-	301	5,2
Motýle	100 000	3 500	6	21	15	41	17	11	-	111	3,2
Dvojkrídlovce	150 000	5 975	-	5	10	71	19	93	-	198	3,3

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka 60. Stav poznania ohrozenosti taxónov stavovcov v roku 2002

Taxóny Skupina	Počet taxónov		Kategórie ohrozenosti IUCN							Spolu	%	
	Svet ¹⁾	SR	EX	CR	EN	VU	LR	DD	NE			
Mihule	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	4	100,0
Ryby	25 000	79	6	7	8	1	22	2	-	-	45 ¹⁾	57,0
Obojživelníky	4 950	18	-	-	3	5	10	-	-	-	18	100,0
Plazy	7 970	12	-	1	-	4	6	-	-	-	11	91,6
Vtáky ²⁾	9 946	219	2	7	23	19	47	4	19	-	121	55,3 (35,5 ³⁾)
Cicavce	4 763	90	2	2	6	12	27	15	4	-	68	75,6

Zdroj: ŠOP SR

¹⁾ jeden druh má dve formy zaradené v dvoch rôznych kategóriách (EX, CR)

²⁾ len hniezdiče - z celkového počtu 341 vtákov Slovenska bolo posudzovaných len všetkých 219 druhov hniezdičov

³⁾ % z celkového počtu vtákov 341

⁴⁾ Zdroj: UNEP - GBO

Kategórie IUCN:

- EX - vymiznutý taxón
- VU - zraniteľný taxón
- CR - kriticky ohrozený taxón
- LR - menej ohrozený taxón
- EN - ohrozený taxón
- DD - údajovo nedostatočný taxón
- NE - nehodnotený taxón

V roku 2002 nebol spracovaný žiadny nový regionálny červený zoznam.

Tabuľka 61. Porovnanie ohrozenosti¹⁾ živočíchov vo vybraných štátoch (%)

	SR	RAKÚSKO	MAĎARSKO	POĽSKO	ČR
Bezstavovce	5,2	-	> 0,9	11,7	0,4
Ryby	23,8	65,5	32,1	36,4	29,2
Obojživelníky	44,4	100,0	100,0	0	90,0
Plazy	41,7	87,5	100,0	33,3	100,0
Vtáky	14,4	37,0	18,8	26,8	55,9
Cicavce	22,2	35,4	71,1	18,1	33,3

Zdroj: OECD

1) medzi "ohrozené" taxóny tu patria druhy zaradené do kategórií: CR, EN, VU podľa IUCN

Rakúsko) Len autochtónne druhy; ohrozenosť cicavcov: vrátane EX a/alebo zmiznutých druhov; vtáky: len hniezdiace druhy na území krajiny; ryby: len sladkovodné, bezstavovce: insecta, decapoda, mysidacea a mollusca.

ČR) Údaje sa vzťahujú na autochtónne druhy a vrátane EX.

Maďarsko) Ohrozenosť cicavcov: chránené a vysoko chránené druhy; ryby: sladkovodné druhy z ktorých sú 2 autochtónne druhy; "Ohrozené" druhy rýb vrátane nejasných druhov. "Ohrozené" plazy a obojživelníky sa vzťahujú na chránené a vysoko chránené druhy.

Poľsko) Cicavce: len autochtónne druhy (z 89 druhov); vtáky: len hniezdiace druhy (celkový počet druhov zaznamenaný doposiaľ v Poľsku: 418); ryby: sladkovodné autochtónne druhy okrem mihúľ (zo 78 sladkovodných druhov). Bezstavovce: odhad.

SR) Ryby: len sladkovodné druhy.

◆ Druhá ochrana živočíchov

Po nadobudnutí účinnosti vyhlášky MŽP SR č. 93/1999 Z.z. o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín, počet štátom chránených taxónov živočíchov vzrástol na **749 taxónov** na úrovni druhu a poddruhu a **16 rodov**.

Tabuľka 62. Voľne žijúce živočíchy na Slovensku chránené medzinárodnými dohovormi a legislatívou EÚ (2002)

	Bezstavovce	Ryby	Obojživelníky	Plazy	Vtáky	Cicavce
V prílohe II Smernice o biotopoch	27	17	4	1	-	18
V prílohe IV Smernice o biotopoch	26	-	9	8	-	36
V prílohe I Smernice o vtákoch	-	-	-	-	112	-
V prílohách I a II CITES	2	-	-	-	61	6
V prílohách II a III Bernskej konvencie	27	17	18	12	311	53
V prílohe II a III Bonnskej konvencie	-	-	-	-	190	24
V prílohe AEWA*	-	-	-	-	30	-

*AEWA - Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov vodného stáhovavého vtáctva

Zdroj: ŠOP SR

Programy záchrany sa v roku 2002 realizovali pre tieto druhy - korytnačka močiarna (*Emys orbicularis*), drop fúzatý (*Otis tarda*), orol kráľovský (*Aquila heliaca*), chrapkáč poľný (*Crex crex*), vydra riečna (*Lutra lutra*) a kamzík vrchovský tatranský (*Rupicapra r. tatraica*).

V 8 chovných staniách (CHS) a 3 rehabilitačných staniách (RS) bolo v roku 2002 prijatých spolu 408 jedincov poranených, alebo inak handicapovaných živočíchov. Späť do voľnej prírody bolo vypustených spolu 182 jedincov a vynaložených bolo celkom 236 tis. Sk.

Tabuľka 63. Počet rehabilitovaných a do prírody vypustených živočíchov v roku 2002

Skupina živočíchov	Spolu		Finančné náklady (tis.Sk)	
	Počet rehabilitovaných	Počet vypustených	vlastné	iné
Obojživelníky	-	-	-	-
Plazy	1	-	1,0	-
Dravce	233	117	60,2	62,0
Sovy	72	36	24,5	20,4
Iné vtáky	93	24	25,5	39,3
Cicavce	9	5	3,1	-
Spolu	408	182	114,3	121,7

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka 64. Stráženie hniezd dravcov a vynaložené finančné náklady v roku 2002

Druh dravca	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu		Finančné náklady (tis. Sk)	
	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	vlastné	iné
Orol kráľovský	1	2	5	13	3	8	9	23	56,2	25
Orol skalný	9	7	-	-	4	4	13	11	199,7	15
Orliak morský	-	-	3	6	-	-	3	6	15,0	-
Sokol rároh	-	-	-	-	1	4	1	4	4,0	-
Sokol sťahovavý	7	23	3	9	2	4	12	36	138,9	-
Sokol červenonohý	-	-	-	-	2	5	2	5	15,0	-
Spolu	17	32	11	28	12	25	40	85	428,8	40

Pozn.: informácie len za organizačné útvary ŠOP SR

Zdroj: ŠOP SR

Zabezpečilo sa stráženie 40 hniezd 6 druhov dravcov (informácia len za organizačné útvary ŠOP SR). V nich bolo spolu úspešne vyvedených 85 mláďat, čo v priemere predstavuje 2,13 vyvedených mláďat na hniezdo.

Z hľadiska záchrany živočíchov in situ boli v roku 2002 organizáciami ochrany prírody a krajiny organizované transfery, reintrodukcie a reštitúcie do vhodných biotopov vo voľnej prírode pre nasledovné druhy chránených a ohrozených živočíchov.

Tabuľka 65. Prehľad uskutočnených transferov, reintrodukcií a reštitúcií ohrozených druhov v roku 2002

Ohrozený druh živočícha	Počet jedincov			Finančné náklady (tis. Sk)	
	transfery	reintrodukcie	reštitúcie	vlastné	iné
korytnačka močiarna (<i>Emys orbicularis</i>)	-	-	8	1,5	-
sysel pasienkový (<i>Spermophilus citellus</i>)	120	-	146	21,0	-
obojživelníky (<i>Amphibia</i>)	26 112	-	-	27,5	195
iné (netopiere, hmyz, ...)	406	-	150	5,0	-

Zdroj: ŠOP SR

V rámci zlepšenia generačných a pobytových podmienok živočíchov bolo spolu realizovaných 251 akcií, pričom bolo preinvestovaných spolu 197,7 tis. Sk.

Tabuľka 66. Zlepšenie generačných a pobytových podmienok živočíchov v roku 2002 a finančné náklady na ne vynaložené

Druh akcie	Spolu	Finančné náklady (tis. Sk)	
	počet	vlastné	iné
Umelé hniezdne podložky pre bociany	23	68,7	-
Umelé hniezdne podložky pre dravce a sovy	104	23,3	-
Umelé hniezdne biotopy (búdky, hniezdne steny, apod.)	106	47,4	14
Plochy pre obojživelníky	16	12,3	15
Iné aktivity	2	12,0	5
Spolu	251	163,7	34

Zdroj: ŠOP SR

V odchovoch prevádzkovaných v spolupráci s organizáciami ochrany prírody boli umiestnené 2 druhy chránených a ohrozených živočíchov (*Emys orbicularis* a *Parnassius apollo*). Do voľnej prírody bolo spolu vypustených 64 odchovaných jedincov.

Tabuľka 67. Počty jedincov chovaných a vypustených živočíchov v odchovných zariadeniach a finančné náklady vynaložené na ich prevádzku v roku 2002

Chovaný druh / organizačný útvar ŠOP SR / sídlo zariadenia	Počet jedincov v chove	Vypustené jedince	Finančné náklady (tis. Sk)	
			vlastné	iné
<i>Emys orbicularis</i> / CHKO Malé Karpaty / Šúr	68	8	26	-
<i>Parnassius apollo</i> / PIENAP / Červený Kláštor	104 húseníc	56	3	-
Spolu	172	64	29	-

Zdroj: ŠOP SR

V záujme zabránenia kolízií migrujúcich obojživelníkov s automobilovou dopravou bolo v roku 2002 vybudovaných celkovo 11 100 metrov zábran, pričom bolo preinvestovaných 109 000 Sk.

◆ Stav a lov zveri a rýb

Aj v roku 2002 sa pokračovalo v sledovaní stavu voľne žijúcej zveri a rýb ako východiska pre koordináciu lovu vybraných druhov v poľných revíroch a výlovu rýb v rybárskych revíroch.

Tabuľka 68. Jarný kmeňový stav a lov zveri k 31.3. 2002 (ks)

	stav	lov
Jeleň	35 689	12 357
Daniel škvorný	6 080	1 933
Srnec hôrny	80 659	19 819
Sviňa divá	26 135	23 716
Zajac poľný	216 750	46 773
Jarabica poľná	23 058	1 104
Bažant	194 984	164 978
Kamzík	499	6
Medveď	1 211	53
Vlk	924	116
Výdra	255	4

Zdroj: MP SR

